

Отже, виходячи з вищесказаного можна зробити наступні висновки. Організація екскурсійного маршруту для великої групи досить довгий і тяжкий процес. Потрібно враховувати той фактор, що з даною категорією досить тяжко працювати, як екскурсоводу, супроводжуючому групи так і водію. Для того, щоб вчасно пройти всі заплановані об'єкти на маршруті потрібно ділити групу, слідити за тим щоб всі учасники пересувалися досить швидко. При розробці маршруту туру туристична фірма повинна враховувати всі потреби екскурсантів.

Список використаних джерел

1. Голубнича С. М. Основи екскурсійної справи. Навчальний посібник. Донецьк: 2013. 156 с.
2. Долженко Г. П. Екскурсійна справа. Навчальний посібник. М.: ІКЦ «МарТ». 2005. 272 с.
3. Смелянов Б. В. Екскурсоводство. М.: Радянський спорт. 2007. 216 с.
4. Заблоцька Р. О. Світовий ринок послуг : підручник. К.: Знання, 2004. 280 с.
5. Райков Б. Е. Методика и техника экскурсий. Л.: 2004. 124 с.
6. Федорченко В. К. Історія екскурсійної діяльності в Україні. Навчальний посібник. К.: 2014. 166 с.

Я. С. Самілик, В. С. Павленко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ І ПРОВЕДЕННЯ МУЗЕЙНИХ ЕКСКУРСІЙ

У даній статті йдеться про музейні екскурсії, а саме як їх розробляють, хто цим займається, як обирається тематика екскурсії, що таке музейні предмети, експонати, як визначається маршрут екскурсії, де шукати матеріал для підготовки до проведення екскурсії.

Ключові слова: музей, екскурсія, експонат, екскурсовод.

В данной статье речь идет о музейных экскурсиях, а именно как их разрабатывают, кто этим занимается, как избирается тематика экскурсии, что такое музейные предметы, экспонаты, как определяется маршрут экскурсии, где искать материал для подготовки к проведению экскурсии.

Ключевые слова: музей, экскурсия, экспонат, экскурсовод.

This article is about museum excursions, how they are developed, who does it, how to choose the theme of the excursion, what are museum objects, exhibits, how to determine the route of the excursion, where to look for material to prepare for the excursion.

Key words: museum, excursion, exhibit, guide.

Постановка проблеми. Музейні екскурсії – це особливі екскурсії, які не схожі ні на які інші, тому і підготування до їх проведення також буде відрізнятися. Екскурсовод має враховувати усі особливості музею, у якому планується проведення екскурсії, досконало дослідити та вивчити літературу, усю необхідну інформацію, яка буде необхідною для проведення екскурсії,

знати усі експонати, чітко визначити мету та тематику самої екскурсії, визначити маршрут екскурсії, бути готовим відповідати на запитання екскурсантів. Робота екскурсоводом у музеї не є легкою, адже необхідно мати хорошу пам'ять, цікавитися історією (або ж тим, на чому спеціалізується музей, в якому він працює), вміти взаємодіяти з людьми, чітко та гарно розмовляти, щоб відвідувачам музею було цікаво слухати.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідженням даної проблеми займалися численні дослідники та науковці: М. Покологна, Є. Ковальчук, О. Салата, М. Белікова, В. Зайцева та інші.

Аналіз літератури показує, що тема музейних екскурсій є досить популярною і в останні роки увага вчених посилилася саме до цієї проблеми. Автори детально дослідили це питання і дійшли до висновків, що не всі «фахівці» розуміють, як правильно розробити екскурсію, як зробити так, щоб екскурсантам було цікаво слухати екскурсовода, як підібрати інформацію для екскурсії, щоб максимально точно розкрити тему.

Мета статті полягає в аналізі особливостей розробки і проведення музейних екскурсій.

Виклад основного матеріалу. Екскурсія – це процес пізнання людиною навколишнього світу, ознайомлення з об'єктами «наживо», тобто в місцях, де вони розташовані. Огляд пам'яток проходить під керівництвом кваліфікованого фахівця – екскурсовода і супроводжується його розповіддю. Головним завданням є розкрити певну тему на екскурсії. Екскурсовод передає екскурсантам бачення об'єкта, його оцінку та розуміння історичної події. Йому важливо, що побачить аудиторія, як вона зрозуміє подану їм інформацію. Екскурсовод своїми поясненнями підводить екскурсантів до потрібних висновків та оцінок і тим самим досягає потрібної мети [4].

Екскурсії в музеях проводяться для ознайомлення відвідувачів з предметами, які знаходяться у музейних фондах, представлених на виставці або в експозиціях.

Одним із головних показників діяльності музею є розробка нових тем для екскурсій. Вона говорить про рівень роботи музею, прийняття до уваги інтересів та потреб молоді. Слід починати розробку нових тем саме із вивчення цих інтересів. Від того, як добре досліджений матеріал й методично правильно підготовлена екскурсія, залежить її пізнавальне й виховне значення.

Підготовка екскурсії в музеї має чітку послідовність та включає такі етапи:

- формування теми екскурсії та визначення її мети;
- складання бібліографії;

- опрацювання літератури, джерел, вивчення експозиції й експонатів;
- відбір об'єктів екскурсійного показу, складання маршруту;
- робота над змістом екскурсії;
- робота над методикою проведення екскурсії, визначення найбільш доцільних прийомів та методів;
- розробка й оформлення тексту екскурсії;
- включення екскурсії до загальної екскурсійної тематики [5].

Не завжди дані етапи у процесі роботи можна розділити. Так, наприклад, опрацювання необхідної літератури та джерел, накопичення довідкового матеріалу, розробка плану екскурсії здійснюється від початку процесу підготовки екскурсії до самого кінця. Однак, якщо є така можливість, потрібно дотримуватися встановленої послідовності.

У кожній екскурсії повинна бути мета й тема. Необхідно визначити конкретні задачі екскурсовода. Цільова установка формується в короткій тезисній формі. Правильно встановлена мета екскурсії акцентує актуальність теми.

Зміст самої екскурсії формується із окремих взаємопов'язаних підтем, що підпорядковані основній темі та розкриваються під час екскурсії. Тема екскурсії відбиває її зв'язок з конкретною галуззю науки про природу й суспільство та лежить в основі екскурсійної класифікації.

У кожному музеї тематика екскурсій обирається його профілем, запитамі відвідувачів і актуальними питаннями роботи. Головним завданням музею є розробити цикли екскурсій, які охоплювали б усі грані музейної експозиції та задовольняли інтереси учнів.

Головним в розробці нової екскурсії є встановлення теми, мети екскурсії, її характеру. Цим і визначається література, коло джерел й об'єкти показу.

Слід розпочати роботу з літературою зі складання бібліографії, що дозволить найбільш обширно ознайомитися із літературними джерелами відповідно до конкретної теми й мети екскурсії.

Під час підготовки до екскурсії вивчають документальні матеріали, спеціальну, наукову і художню літературу. Список літератури по екскурсії дозволяє не лише виявити наявні друковані матеріали, які потрібні для повного й точного висвітлення теми, але також і вибрати серед них найважливіші й найбільш актуальні роботи. У процесі складання бібліографії можна використовувати різні посібники: алфавітні, хронологічні, систематичні, предметні, рекомендовані вказівники, спеціальні списки літератури, довідники.

Під час підготовки загального списку літератури необхідно відразу скласти бібліографію до окремих розділів екскурсії. Які ж дані слід виписати із бібліографічних посібників? Перше – це точну назву джерела, відомості про автора, місце й рік видання. У процесі складання бібліографії бажано виписувати короткі відомості про зміст кожного джерела. Найкраще це робити на картках, створюючи картотеку. Перед тим, як розпочати вивчення зібраної літератури, необхідно визначити порядок опрацювання всіх попередньо відібраних матеріалів. У першу чергу слід виявити основні питання, структуру майбутньої екскурсії. Джерела інформації та літературу краще вивчати у такій послідовності: література й документи по всій темі, література із окремих розділів, матеріали періодичної преси і статистичні дані [1].

Під час підготовки нової теми можна звернутися до архівів з метою уточнення фактів, визначення пам'ятних місць, пошуку нових даних. Відомості, які були одержані у ході вивчення літератури та джерел інформації, слід зафіксувати, а при необхідності й замовити копії документів у архівах. Можна робити записи по-різному: у вигляді коротких записів, виписок, тез, цитат, конспектів творів, фотокопій найцікавіших матеріалів.

При підготовці екскурсії рекомендовано проводити консультації та зустрічі, спілкуватися з учасниками та очевидцями подій, ветеранами Великої Вітчизняної війни, діячами науки й культури. Усі галузі науки, техніки, мистецтва мають власну термінологію, без вивчення якої неможлива підготовка екскурсії на науковій основі. Тому обов'язково слід оволодіти основними термінами.

Наступний етап розробки екскурсії – відбір об'єктів екскурсійного показу. При відборі для екскурсії експозиційного матеріалу слід відмітити ті теми й комплекси експозиції, які потрібно включити до екскурсії.

Потрібно чітко визначити час, який необхідний екскурсиводу для кожного залу, комплексу, на переходи від одного експонату до іншого.

Розробка тематики екскурсії нерозривно пов'язана зі станом експозиційної діяльності музею. Експозиція музею чи її окремі частини і окремі музейні предмети є об'єктами екскурсійної роботи.

Основні види музейних предметів:

- речові пам'ятки, що являють собою реліквійний і меморіальний матеріал;
- пам'ятки образотворчого мистецтва;
- документальні пам'ятки.

Мета й тема екскурсії визначають об'єкти показу:

- а) музейний предмет і пов'язаний із ним опосередкований матеріал;
- б) будь-які пам'ятки-експонати, конкретна подія чи явище, яке пов'язане з ним;
- в) деталь, фрагмент або властивість музейного предмета як самостійного об'єкта спостереження [5].

У першому випадку музейний предмет – це об'єкт оглядової екскурсії по музею чи його розділу. У другому – це об'єкт тематичної екскурсії. І в третьому – об'єкт вузько-тематичної екскурсії.

Музейні предмети поділяються на основні та допоміжні: до основних об'єктів екскурсійного показу належать найбільш значні із оригінальних (автентичних) пам'яток, які є опорними в експозиційному комплексі, розділі; допоміжні об'єкти не обов'язково експонувати для розкриття конкретної теми екскурсії, проте вони сприяють детальному висвітленню теми. У підрозділі експонатів музею лежить історична й художня цінність пам'яток і їх важливість для розкриття теми екскурсії.

Тематика екскурсій залежить від тематичної структури експозиції, її розділів і найбільш значних комплексів і при цьому повинні бути враховані: головні структурні елементи експозиції, без показу яких неможливо розкрити дану тему; структурні елементи експозиції, що можуть бути використані в якості додаткових об'єктів для розкриття теми; структурні елементи, які до даної теми відношення не мають, але які слід показати при проведенні екскурсії.

Визначивши об'єкти показу, необхідно визначати маршрут екскурсії. Маршрут у музеї визначають залежно від структури експозиції і він повинен мати логічну послідовність викладення матеріалу. При цьому слід так розташувати екскурсантів, щоб вони могли розгледіти експонати, прочитати заголовки. Зібрані для екскурсії матеріали під час розробки маршруту розподіляються за підтемами відповідно до об'єктів показу, систематизуються. Екскурсія має відповідати головним методологічним вимогам: науковості, пізнавальності, вихованню, встановленню причинно-наслідкових зв'язків.

Під час визначення змісту екскурсії потрібно звернути увагу на її структуру, тривалість, мету, головні об'єкти показу. Вступ повинен підготувати екскурсантів до сприйняття екскурсійного матеріалу. Спочатку необхідно розказати про історію музею та його значення, подати загальний матеріал по темі. Вступ має бути яскравим та лаконічним. Не забувайте, що початок екскурсії – це завжди найвідповідальніший момент, коли у екскурсантів формується перше враження про екскурсовода.

Основна частина, сама екскурсія, формується на поєднанні показу із розповіддю. Її зміст складається із окремих підтем, що розкриваються на об'єктах показу й об'єднані головною темою. Ця тема обумовлює спрямування екскурсії, співвідношення її частин, обсяг конкретного матеріалу, пов'язаного з об'єктами та принцип її викладання. Побудувати струнку композицію екскурсії можна лише логічно розкриваючи тему.

Логіка побудови екскурсії визначає не лише її поділ на підтеми, але й встановлення між ними зв'язку. Вони здійснюються за допомогою логічних переходів, які об'єднують розповідь і показ в єдине ціле.

Під кінець екскурсії екскурсовод підводить підсумки, дає відповіді на запитання екскурсантів, говорить про літературу, яку можна прочитати по темі екскурсії. На цьому етапі закріплюється зміст побаченого та почутого екскурсантами під час екскурсії. Екскурсовод також може порекомендувати, що ще відвідувачі можуть подивитися в музеї.

Заключний етап, що підсумовує усю роботу з підготовки екскурсії, включає написання тексту екскурсії і методичної розробки.

Висновки. Дослідивши цю тему можна зробити висновки, що підготовка та розробка музейних екскурсій не є легким заняттям, а дуже кропітким та зтяжним, водночас цікавим та захоплюючим.

Список використаних джерел

1. Класифікація екскурсій. Особливості підготовки музейної екскурсії. URL: <https://studopedia.org/6-61668.html>
2. Король О. Д. Організація екскурсійних послуг у туризмі. URL: https://tourlib.net/books_ukr/korol-ekskurs1-1.htm
3. Основні принципи і сучасні вимоги підготовки і проведення оглядових екскурсій. URL: https://warmuseum.kiev.ua/_ua/projects/method/training.pdf
4. Особливості організації та проведення музейних екскурсій. URL: <http://um.co.ua/5/5-1/5-17603.html>
5. Рекомендації по організації профільних музеїв закладів освіти. URL: <https://g.lekciya.com.ua/turizm/5301/index.html?page=3>

Ya. M. Nuseir

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

FEATURES OF CREATING ARTKNOWING EXCURSIONS

Features of art excursions are considered. The influence of this type of excursions on the development of tourism and tourists in general is analyzed. The main factors that form the basis of an art tour are identified. . The development of this type of excursions in the city of Sumy and their impact on tourist flows has been researched.

Keywords: excursion, guide, art excursion, tourism, art in tourism.